

MAROKKANEN, ALGERIJNEN, TUNESIERS...

Van Afrika naar Artois, zonder tussenstop

DE naam 'Vimy' is voor de meeste inwoners van de Pas-de-Calais rechtstreeks verbonden met Canada vanwege de veldslag van april 1917. Het Canadese herdenkingsmonument staat in alle geschiedenisboeken en toeristische gidsen. Een must. Vimy hoort allang niet meer bij Frankrijk, het is een stukje Canada.

Het Marokkaanse monument, dat enkele jaren geleden op kosten van de koning van Marokko gerestaureerd is, valt (vrijwel) niet op. Je zou je afvragen waarom... Toch ligt de plaats van dit monument voor de hand: de sinds 1914 door de Duitsers zwaar versterkte en beheerste heuvelrug van Vimy was een felbegeerd doelwit van de Fransen vanwege de strategische positie. Net zoals de heuvel van Notre-Dame-de-Lorette. In 1915 staan de Franse en Duitse legers tegenover elkaar in de omgeving van Souchez. Beide kampen graven zich in in achter elkaar liggende loopgravenlijnen. Frankrijk mikt er kost wat kost op om Lorette terug te nemen ondanks een gebrekkige artillerie en wil het front doorbreken. Dit keer neemt het Franse opperbevel de heuvelrug van Vimy als doelwit, ook al komt het niet realistisch over.

Op de heuvelrug van Vimy

Op 9 mei valt de Marokkaanse divisie de

heuvelrug aan, zonder omwegen. Tegen alle verwachtingen in doorbreekt de divisie de vier Duitse linies en belandt anderhalf uur later op de heuvelrug. Ondanks zware verliezen is het succes onbetwistbaar, zelfs ongelofelijk. Zo ongelofelijk dat de versterking, die logischerwijs de divisie had moeten volgen om de zone 'schoon' te maken, er niet is. Niet klaar. En te ver weg om snel in te kunnen grijpen.

De Marokkanen moeten dus tegen elke prijs hun stelling behouden. Pierre Miquel schrijft in zijn boek *La Butte sanglante: 'De Marokkanen zitten er helemaal naast als overwinnaars. Ze moeten hun topprestatie minimaliseren [...] omdat ze niet over de middelen beschikken om hun daden te ondersteunen'*.

Opgeofferde divisie

De Marokkaanse divisie wordt vervolgens beschouwd als een doelwit voor het geschut van de tegenpartij. Ofwel, de divisie offert zich tegen wil en dank op. Dit feit wordt herdacht op het oorlogsmonument van de Marokkaanse divisie... Socioloog Abdelmoula Souidia verzet zich echter: "De naam klopt niet", in de zin dat verondersteld wordt dat het monument Marokkaanse soldaten herdenkt... Er zat geen enkele Marokkaanse soldaat in de Marokkaanse divisie! De divisie draagt deze naam omdat het een Franse, in Marokko gelegerde divisie was

Koffie in een Marokkaans kamp bij Aix-Neulette

die in augustus 1914 gerepatriëerd wordt. Na een reorganisatie bestaat de divisie uit soldaten van verschillende nationaliteiten. In het geval van de overwinning op Vimy gaat het om turco's uit Algerije en Tunesië, soldaten uit het vreemdelingenlegioen, vrijwillige soldaten uit Amerika, Polen, Tsjechië, en andere buitenlanders (Zweden, Zwitsers zoals de schrijver Blaise Cendrars, ...).

Waar zijn de Marokkanen?

Tja, het is wel een hele uitzoekertje om Marokkanen te vinden. Op het front van de Artois zaten Marokkaanse soldaten. In mei/juni 1915 wordt de aanwezigheid van het 1e regiment Marokkaanse infanteristen vermeld in de buurt van Angres en Aix-Neulette. In Arras en Hesdin zijn infanterieregimenten met Marokkaanse spahi's waargenomen. Abdelmoula Souidia heeft het over caïdmi (luitenant) Brick Ben Kaddour, een van de weinige Marokkaanse officieren die meedeed aan de verdediging van Béthune - gedood in Radinghem-en-Weppes - en een van zijn vrienden Abbas Ben M'Hamed - gedood in Richebourg in 1914. Het is echter moeilijk om er wijs uit te worden, tenzij men tot in de details op de hoogte is van de geschiedenis van de regimenten: er bestaan

geen Marokkaanse, Algerijnse en Tunesische begraafplaatsen, alleen maar mohammedaanse hoeken. In Lorette natuurlijk en in La Targette, waar overigens meer mohammedaanse graven uit de Tweede Wereldoorlog liggen dan uit de Eerste. Dit roept vanzelfsprekend de vraag op: waar zijn de Marokkanen dan gebleven? Nou, overal zo'n beetje. Ze rusten op alle begraafplaatsen in de regio, op goed geluk. Meer dan 30.000 Marokkanen (37.000 volgens Pierre Miquel) verlieten hun vaderland om aan Franse zijde te strijden.

Algerijnse hurco's in Carency

Documentaire: fonds Alain Jacques

Herdenkingsmonument van de Marokkaanse Divisie

Hun heldhaftige voorvaders vochten met de Fransen:

Ze hebben hun plaats in de Franse geschiedenis

Socioloog Abdelmoula Souidia begeleidt in het kader van de activiteiten van de vereniging Memoria Nord regelmatig scholieren naar begraafplaatsen en herdenkingsmonumenten. "Zwaar beladen momenten" zegt hij. De geschiedenis die ze op school leren, is ook hun geschiedenis. "Ook zij maken deel uit van de geschiedenis van Frankrijk".

Het haalt de jongeren uit hun arbeidersmilieu, hun enige referentiekader. "Hun ouders zijn hierheen gekomen om te werken, en in één klap zijn het helden", vervolgt Abdelmoula Souidia. Zijn eigen vader was mijnwerker in Evin-Malmaison, met alle eer van dien. Hij legt uit dat Marokko een protectoraat was (in tegenstelling tot Algerije dat een kolonie was). De Marokkanen die in Frankrijk gevochten hebben, deden dat

Voor de Fransen van Marokkaanse afkomst ligt nog een hoop herdenkingswerk te doen. Hier: de plichtigheid in het mohammedaanse vak van Lorette. op verzoek van hun koning. Ze hebben de oproep massaal gevolgd. Ze kwamen met hun paarden, hadden lang haar en hun djellaba's fladderden in de wind als ze galoppeerden. Ze waren niet geliefd bij de Duitsers, die hen Doodszwaluwen noemden. De meeste Marokkanen van vandaag hebben een voorvader die in Frankrijk gevochten heeft. De

Eerste Wereldoorlog is een stuk van hun geschiedenis. Abdelmoula Souidia vertelt dat hij regelmatig aangeschreven wordt door Marokkanen die een graf zoeken. Niet makkelijk, er zijn veel graven van onbekende soldaten. En als ze hun vraag beantwoord zien, dan krijgen ze geen visum om het graf te bezoeken... Er is nog een hoop werk te doen om de mentaliteit te veranderen. Soms duren de verwickelingen uiterst lang. Zoals in het geval van Brick Ben Kaddour die onder een Latijns kruis begraven lag voordat hij een mohammedaans graf kreeg. Kapitein Josse, voormalig spahi, heeft heel wat bergen moeten verzetten toen hij de 'fout' ontdekte. Het meeste werk staat echter in het kader van de herdenking. Souidia - op zoek naar financiën voor de uitgave van een boek over dit onderwerp - wil het feit dat 'de Marokkanen bijgedragen hebben aan het Frankrijk van

nu' in herinnering brengen. Na de demobilisatie vertrokken ze naar huis met een heel ander beeld van Frankrijk. Wat de Algerijnen betreft: historicus Carl Pépin legt uit dat de Eerste Wereldoorlog hen inzicht heeft gegeven in hun bestaansrecht en daarmee hun wens naar onafhankelijkheid aangewakkerd heeft. Dit besef wordt tijdens de Tweede Wereldoorlog versterkt. De Marokkanen, die als volk een veel oudere geschiedenis hebben, delen deze onafhankelijkheidswens niet. Maar het heeft hen ongetwijfeld gesterkt in het idee om het door de meeste Marokkanen niet geaccepteerde protectoraat te verlaten.

Foto documentaire: fonds Alain Jacques

Foto Philippe Vincent-Chaissac